Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ҲАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ РАМАЗОН, 5-КУН • ШАМСИЙ 1370 ЙИЛ ҲАМАЛ 1-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 21 март, пайшанба, № 57 | НАРХИ обуначига 7 тийин, сотувда 10 тийин.

Ассалом, Наврўз!

Йўлдош МУҚИМ

МОЗИЙДАН САДО

Эслаш ва қўмсаш

Қиш аёзлари ўтиб, ҳаво исий бошлагач, қишлоқ аҳли жонланиб қоларди. Сандал бурчакларини тарк этиб ҳовли ичини тартибга солишга, супуриб-сидиришга, ёмғиру қордан қолган лой, хас-хашак ва бошқа чиқиндилардан тозалашга киришарди. Болалар ҳам бу юмушларни бажаришда катталарга ёрдам берардилар.

Лекин биз учун бу кезларда исмалоқ ва қиччи (кўкат), қаймоқ-қоқи, ҳилбўй (ялпиз) теришдан севимлироқ иш йўқ эди. Кечқурунлари бутун қишлоқ узра хушбўй кўкатсомса ҳиди таралиб кетарди. Уйда ҳам кўм-кўк майса ўстирардик. Илма-тешик тахтага буғдой ёки арпа уруғи тўкилиб, устига сув сепиб турилардн. Тез орада уруғ оқиш-сарғиш бўлиб, қилтириқдай нозиккина ниш уриб чиқарди ва тез кунда барра-барра бўлиб дирқиллаб, кўм-кўк тус оларди. Ана шундай майсаларнинг бирикиб-чатишиб кетган илдизлари бир-биридан ажратилиб, туплари алоҳида-алоҳида қилиниб, қозон тўлди, яъни Наврўз кечаси баргларига теза сув сачратиб, дастурхон устига қўйиларди. Сув томчилари шуълаланиб кўзни қувонтирар, ейишга кўзинг қиймасди.

Дастурхонни улкан қилиб ёпилган патир нон ва турли хил рангларда бўялган тухумлар ҳам безарди. Каттакон, чуқур сопол товоқдаги тиниқ сув юзида ҳам кўкатлар ёки эндигина сабз қилган тол, тут ва бошқа дарахт барглари зумраддай товланиб турарди.

Булар ҳаммаси кўклам элчиси, кириб келаётган баҳор даракчиси деб шундай қилинарди ва имконияти бўлса етти хил дон-буғдой, арпа, нўхат, жўхори, гуруч, мош, лубло, иложи топилмаса, фақат жўхорининг ўзи янчилиб, қозон тўлдириб кўча пишириларди. (Мен буларни Бухоро ўзбеклари шевасида атадим).

Қишлоғимизда қачонлардир Эрондан келиб, шу ерда ўтроқ бўлиб қолган аҳоли оилаларида «ҳафтисин» деган таом ҳам пишириларди. Унга кетадиган масаллиқлар сабз, яъни кўк ўт-майса, сир-саримсоқ-пиёз, седона-сўмоқ (нонга сепиладиган гул уруғи), себолма, сирко, санжида-жийда, сипанд (ҳазорсиианд, исириқ)... эди. Эроний ҳамсояларимиз ўзбек тилида сўзлашадиган бўлиб кетганликларига қарамай, қадим ота-боболар урф-одатини унутмаган, унга қаттиқ риоя қилар эдилар.

Кўкат ейиш даврига сумалак сайли уланиб кетарди. Эсдан ҳеч чиқмайди ўша бахтиёр, беғубор онлар, ўша ёруғ, қувноқ замонлар!...

Ҳовли ўртасида чарсиллаб, алангаланиб, гулхан ёнади. Қошига ўсма қўйиб, ясаниб-тусанган қизлар ва оқ бўз яктак кийган ялангтўш йигитлар унинг теварак-атрофида халқа шаклида давра қуриб ўйнашади, лапар айтишади:

ЙИГИТЛАР:
Қизлар зулфи камалак,
Белларида жамалак.
Кўриб кўзинг қамашар,
Фариштами ё малак.

ҚИЗЛАР:
Фалакдан тушган малак,
Биз билан тутиш билак.
Пиширайлик сумалак,
Дилимизда минг тилак.

БИРГА:
— Учиб келади лайлак,
Кўчиб келади лайлак.
Эриптими ерда як,
Туғаптими якмалак...

ҚИЗЛАР:
Арғимчоғу арғимчоқ,
Тортиб келдим ёвурчоқ.
Наврўз куни меҳмон кўп,
Нон ёпайлик қирқ кучоқ.

ЙИГИТЛАР:
Арғимчоғу арғимчоқ,
Қизларимиз нўзмунчоқ.
Олов бўлиб ёнишар,
Ҳаддинг сиғса, олиб боқ!

ҚИЗЛАР:
Арғимчоғу арғимчоқ,
Арғимчоғим ўйинчоқ.
Арғимчоқни тебратмас,
Йигитлар ялқов, чарчоқ...

БИРГА:
Арғимчоғу арғимчоқ,
Ҳалқа узилса чатоқ.
Сафимиз бузилмасин,
Қўлингни бергин, ўртоқ.

Бир зум тўхтаб, нафас ростлагач яна лапар бошлардилар:

ҚИЗЛАР:
Ҳайинчак, ҳо ҳайинчак,
Ҳайинчагим тўрт бурчак.
Ҳузур-ҳаловат экан,
Унда тебраниб учмак.

ЙИГИТЛАР:
Ҳайинчак, ҳо ҳайинчак,
Ҳайинчакда келинчак.
Ёш боладай ўйнаса,
Кулиб узилар ичак.

ҚИЗЛАР:
Ҳайинчак, ҳо ҳайинчак,
Телба бўлмагин бунча.
Бошим ғир-ғир айланур,
Мен очилмаган ғунча.

ЙИГИТЛАР:
Ҳайинчак, ҳо ҳайинчак,
Тезроқ очилсин ғунча.
Асло сўлишин билмай
Турсин дунё тургунча.

БИРГА:
Учаверсин ҳайинчак,
Кўчаверсин ҳайинчак.
Ҳайинчакда учолмай
Қолган бўлур куйинчак...

Биз, ўғил болалар даладан ўтин йиғиб келиб ёки кундатўнка ёриб, сумалак пиширилаётган қозон тагига, каттакон ўчоққа ўтин қалаймиз. Олов ўчиб қолмасин, сумалак тезроқ пишсин, деймиз.

Онам қишлоғимизнинг энг моҳир пазандаларидан ҳисобланар эдилар. Сумалак пишириш учун у кишини бошқа хонадонларга ҳам таклиф қилиб турардилар. Қайси ҳовлида сумалак пишса, кечқурунлари ўша ерда ўйин-томоша бўларди. Сумалакни дам-бадам кўзғаб туриб, онам қўшиқ айтардилар:

Сумалак бо[1] пишади,
Қозонларга ёпишади.
Сумалак ей деганлар
Қумурсқадай чопишади.

1) Боз — яна.

Уй эгаси ухлаб қолур,
Қозон қайнаб то пишади.
Иди наврўз — қутлуғ айём,
Уришганлар топишади.

Ёқинг, гулхан авжга минсин,
Жин-ажина қочишади.
Одам ато, Момо ҳаво
Қут-барака сочишади.

Бир зумгина осойишталикдан сўнг қўшиқ яна давом этади:

Узоқ осмону фалак,
Қаерда ўттуз малак!
Солмасанг тез туз-намак,
Қачон пишур сумалак!

Чақмоқ чақур камалак,
Қозон тўла сумалак.
Сайлдан олиб дарак,
Кўкдан тушди минг малак.

Кўзғасам тош чағирлар,
Қувнар дилу бағирлар.
Есин тўйиб ва тўйиб,
Етим-есир, сағирлар...

(Давоми 2-бетда).

ЧИН ҚАЛБДАН ҚУТЛОВ

Азиз дўстлар, юртдошлар!

Қадимий ва навқирон Шарқ халқлари учун табарруку мўътабар бўлмиш Наврўз байрами билан чин қалбимдан муборакбод этаман ва қутлайман.

Наврўз айёми баҳор келиши, табиат уйғониши, гўзалликнинг очилиши демакдир.

Бу кун ҳар бир шахс, ҳар бир инсон самимий, тоза ниятларини, туйғуларини юзага чиқарадиган, севинчлари, орзу-ниятларини, умидларини дўстлару, биродарлари билан баҳам кўрадиган кун.

Рамазон аслида қунт билан покланишдир.

Бу йил Наврўз шу вақтга тўғри келиб қолиши гўё табиатимизнинг ажойиб донолигини кўрсатгандай. Чунки Наврўз ҳам одамзод туйғуларининг, ниятларининг тозаланиши, покланишидир.

Халқимиз буюк Наврўз айёмини бир-биримизга энг пок, энг тоза ниятларимизни билдирадиган, кўнгилни кўтарадиган, муҳаббат ва садоқатимизни аямайдиган байрам деб билади.

Келинг, дўстлар, кимда қандай гина-аламлар бўлмасин, унутайлик, шафқат ва меҳрибонлик кўрсатайлик, ким қайси миллат-элат вакили бўлмасин, орамизда аҳиллик ва ҳамжиҳатлик мустаҳкамлансин.

Шоир айтганидек, «Меҳрингни кенг очсанг, дўст бўлур бегона ҳам».

Наврўз мана шундай олийжаноб интилишларни, туйғуларни, бошимизни бирлаштиришга, қовуштиришга чорлайди ва даъват этади.

Азиз дўстлар!

Бугун байрам дастурхонларимизда риск-насибалари бўлган, бизлардан ҳозир узоқда, олисдаги қон-қардошларимизни, юртдошларимизни, ватандошларимизни ҳам эслайлик.

Наврўз байрами юртимизга, халқимизга, ҳар қайси оилага бахт-саодат, тинчлик, бирдамлик, осойишталик келтирсин.

Ҳаммангизга толе ва омад доим ёр бўлсин!

Ўзбекистон ССР Президенти — И. КАРИМОВ.

АДОЛАТ ТИКЛАНМОҚДА

АВФ

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов жамиятга хавфли бўлмаган енгилроқ жиноятлари учун қамоқ жазосига ҳукм қилинган шахсларни авф этиш ҳақида Наврўз арафасида фармонлар чиқарди. Қуйида шуларга қисқа шарҳ босилмоқда.

Ўзбекистон ССР Президенти фармонига шарҳ

Наврўз барча халқларни, ҳамма одамларни тинчликка, эзгуликка, олижаноблик ва инсонпарварликка даъват этувчи қадимий умумхалқ баҳор байрамидир. Ривоятларга кўра Наврўз куни ҳамма гина-кудуратлар, можаролар унутилади ва гуноҳлар кечирилади. Ана шу яхши анъаналарга амал қилиниб, республикада Ўзбекистон судлари томонидан ҳукм этилган шахсларнинг айрим тоифаларига нисбатан инсонпарварлик қилиш тўғрисида қарор қабул этилди. Шу мақсадда республика Президентининг 1991 йил 22 февралдаги фармойиши билан жамият учун унча хавфли бўлмаган жиноятларни содир этган ва тўғри йўлга қатъий ўтиб олган шахсларни авф этиш тўғрисида материалларни тайёрлаш мақсадида алоҳида комиссия тузилган эди. Комиссия таркибига республика халқ депутатлари, Улуғ Ватан уруши ва меҳнат фахрийлари, жамоат ташкилотлари ва диний ташкилотларнинг арбоблари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг раҳбарлари киритилдилар.

Комиссия қисқа муддатда катта ишни амалга оширди. Комиссия аъзолари ахлоқ тузатиш-меҳнат муассасаларидаги ишларнинг аҳволи билан танишиб, авф этишга муносиб маҳбуслар билан яккама-якка суҳбатлашдилар, жиноий иш материалларида маҳбуслар содир этган жиноий ҳатти-ҳаракатларнинг қанчалик оғир эканлигини, уларнинг ижтимоий ва оилавий аҳволини батафсил ўрганиб чиқдилар ва шу асосда авф этиш ёки қамоқда сақлаш муддатини қисқартириш мумкин бўлган шахсларни аниқладилар.

Ўзбекистон ССР Президенти бир неча фармонларини (1991 йил 22 февралдаги; 1991 йил 6 мартдаги; 1991 йил 9 мартдаги; 1991 йил 20 мартдаги фармонларини) тасдиқлади, шу фармонлар асосида жамият учун унча хавфли бўлмаган енгилроқ жиноят содир этган ҳамда тўғри йўлга тушиб олган мингга яқин киши авф этилди. Авф этиш чоғида катта ёшдаги шахсларга, ҳомиладор аёлларга, шунингдек аёллар ва балоғатга етмаганларга алоҳида эътибор берилди. Мазкур тоифадаги кишиларнинг муайян қисми бундан буён жазони ўташдан бутунлай озод қилинади, баъзиларига нисбатан жазо тури ўзгартирилиб, озодликдан маҳрум этиш ўрнига меҳнатга мажбуран жалб этиш йўли билан жазони ўташ жойидан шартли озод қилинди, қолган қисмининг жазо муддатлари қисқартирилди.

Мазкур авф этиш тадбирлари ўт қўйишларда, қирғинларда, талончиликда, кишиларнинг ҳаётига суиқасд қилишда, пора олишда, квартираларга тушиб мол-мулкни ўғирлашда ва бошқа оғир жиноятларда қатнашган кишиларга нисбатан қўлланилмайди.

Авф этилганлар орасида кўпгина миллатларнинг вакиллари: ўзбеклар, руслар, қирғизлар, қозоқлар, тожиклар, туркманлар, арманлар, татарлар, яҳудийлар ва бошқа миллатларга мансуб кишилар бор.

Шубҳа, йўқки, бу инсонпарварлик тадбири авф этилганларнинг оилалари ва қариндош-уруғларига хурсандчилик келтиради, ўз аҳамияти билан Наврўзни бойитади ва безатади, жамиятимизнинг маънавий-руҳий ҳолатига ҳаётбахш таъсир ўтказади ва халқ бу тадбирни мамнуният билан кутиб олади.

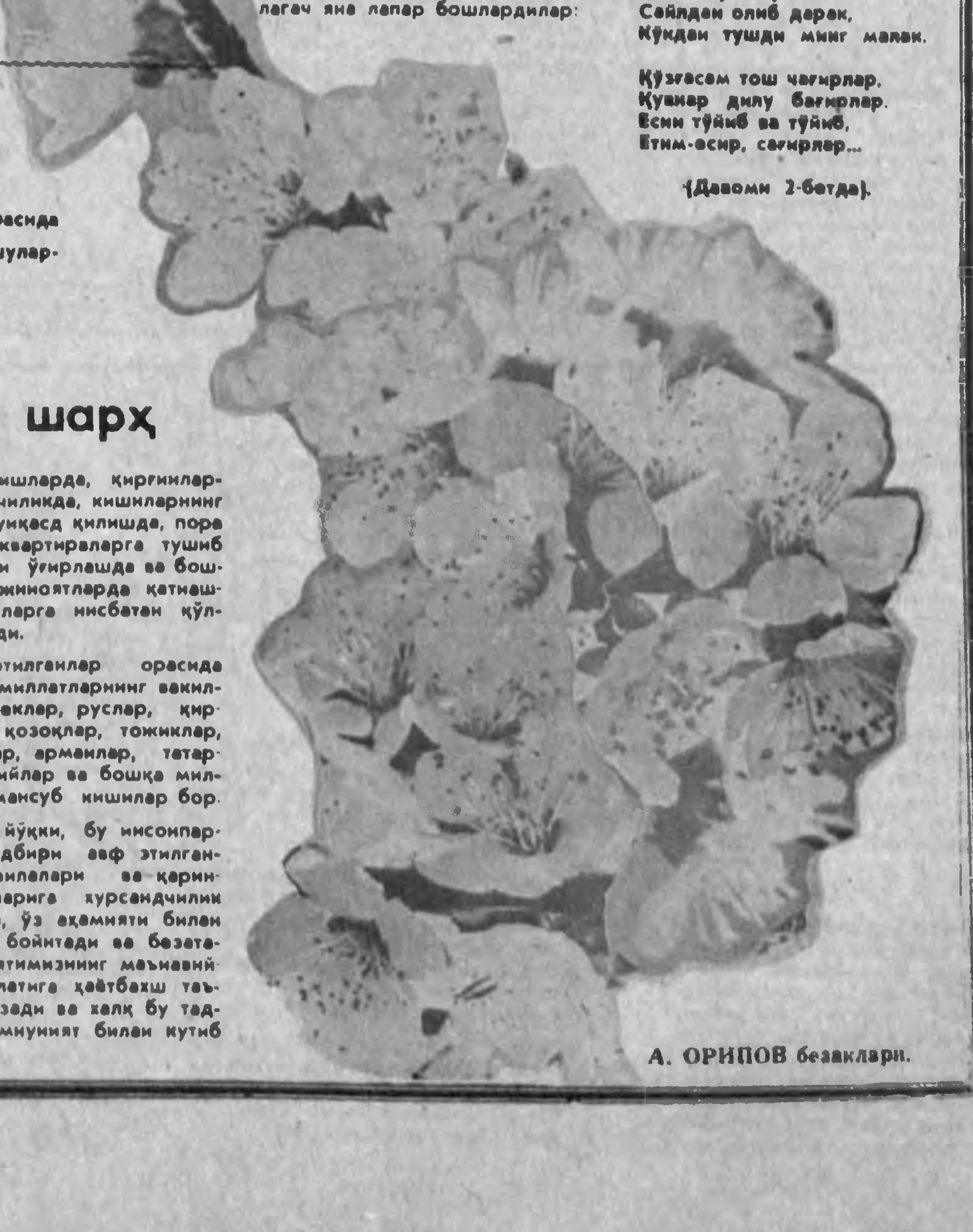

А. ОРИПОВ безаклари.

Илоҳи, ҳар кунинг Наврўз бўлсин,

МОЗИЙДАН САДО

(Давоми. Боши 1-бетда).

Ош тағи чақур-чуқур,
Тошу капкир урушур.
Олов ёқ гулдур-гулдур,
Айнини ҳаво ўлгур...

Биласизларми «Сумалак» не деган сўз? — сўрардилар Нурмомо ҳамма сумалак пишириш ташвиши билан банд бўлиб юрган маҳалда бизни ёнларига чақириб. «Сумалак аслида» «си малак» — ўттиз пари, ўттиз фаришта, дегани. Сумалак пишаётганда, қозон бошида ўттиз малак ўтиради. Ўшалар пиширишади сумалакни. Тонг маҳали, ҳамма чарчаб-чарчаб ухлаб қолганда фаришталар сумалакка туз соладилар. Фаришталар қўлидан туз еган сумалак ширин бўлади. Ҳа, чироқларим, сумалак қутлуғ ош. Уни еган савоб топади.

Сўнгра Нурмомо ўз ҳикоялари охирига қўшиқ тўқиб, қўшиб қўярдилар:

Лола гул алвон-алвон,

Сумалак берар дармон.

Сумалак емай қолган

Бир умр қилар армон..

Аёллар сомсаю сумалак пишириш билан овора бўлсалар, эркаклар кетмону ўроқ чархлаб, омочу бўйинтуруқ, қўш қўшиш учун зарур бошқа асбоб-анжомларни ҳозирлар эдилар. Худди ана шу кезларда моллар оғилхоналардан офтобрў айвонларга, қуёш нури тушиб турадиган бошқа очиқ жойларга олиб чиқиларди. Айниқса ҳўкизларга алоҳида диққат-эътибор бериларди. Яхшигина боқилиб, шохлари нон қовурилган ёғ билан мойланарди. Ҳали-ҳали эсимда: қозон бошида туриб қовурилган нон парчаларини қисирлатиб ер эдик. Нурмомо беҳад шод-хуррам бўлиб, қўшиқ тўқир эдилар:

Эриб ерда қор ва муз,

Келар оламга Наврўз,

Яраклар офтоб, юлдуз,

Энди ойғинг тинмас,

Қўлинг-қўлингга тегмас,

Югуриб кеча-кундуз,

Тайёрмикан қўш-ҳўкиз,

Қилай ҳаммага кўз-кўз.

Қани даврага чиқсин,

Оқини борми, чечан сўз.

Улан, қўшиқ айтишсин

Чалиб дўмбира, қўбўз...

Шамол ҳур-ҳур эссин-о,

Боғлар аро кезсин-о,

Далаларда елсин-о,

Баҳор фасли келсин-о,

Наврўз сайли келсин-о.

Ҳамал — дар амал, дерлар,

Тенги йўқ мақал, дерлар,

Ҳаммаёқ зарҳал, дерлар,

Яйлоау пайкал, дерлар,

Оқинга ғазал, дерлар,

Бахшига масал, дерлар,

Тилингга асал, дерлар,

Азалдан-азал, дерлар,

Ҳамал ой гўзал, дерлар...

Бир неча қария бошчилигида биз, болалар ҳаво рангидаги эски-туски кийим-кечак ва латта-лутта йиғиб Бободеҳқон ясардик. Уни сайл ўтадиган майдонга қўярдик. Бошидаги салласи ва соқоли оппоқ пахтадан қилинарди. Арпа ва буғдой поялари, бошоқларидан мўйлов ёпиштирардик.

Бободеҳқон турган майдонга гулхан ёқилиб, унинг атрофида турли-туман ўйин-томошалар бўларди. Юзига ниқоб кийиб олган кишилар гулхан устидан у ёқдан бу ёққа сакраб, ўз эпчилликларини намойиш қилардилар. Уларни «кўзбоғчи» деб атардилар. Болалар хўроз, катталар эса қўчқор уриштирардилар.

Қишлоғимизда Султонбобо деган шоиртабиат, аскиябоз одам бўларди. Теварак-атрофдагилар у кишини Султонбахши деб ҳам атардилар. Қувноқ ва ҳазилкаш эди. Шунинг учун бўлса керак, «Султон шўтқари» деган лақаби ҳам бор эди. Ўзи қўшиқ тўқиб, даврада ўйнар, дўмбира чертиб, турли-туман қўшиқлар айтарди.

Ўшалардан баъзилари, айнан бўлмаса ҳам, тахминан эсимда қолган: Султонбобо гулхандан гир айланиб ўйнаб-ўйнаб, яна изига қайтгандан сўнгра Бободеҳқон ёнида тўхтар ва унга эгилиб туриб салом берар, мурожаат қиларди:

...Ҳикматларга тимсол бўлган
бошинг бор,
Қирқ элатга шоҳ бўлгудай
ёшинг бор.
Арпа, буғдой бошоғидан
қошинг бор,
Кучга тўлиқ, минг-минглаб
йўлдошинг бор.

...Оёқ бердим узоқларга
етгин деб,
Қўл ясадим мақсадингга
етгин деб.
Соқол қўйдим, ҳар бир туки
сеҳргар,
Бармоқларинг беш барака,
экан зар.
Тишларингга қараб турсам
тиллодан,
Юз ва кўзинг аримасин
жилодан!..

Султонбобонинг ўзи ҳам худди Бободеҳқонга ўхшаб кетарди: қошлари ўскин, бароқ-бароқ, оппоқ соқол-мўйлови салобат бағишлаб турарди. У қўшиғини тугатгач, қушдек қанот кериб, қошларини сеҳрли қоқиб, одамлар дилини ёқиб, қўлидаги қайроқларни чақмоқдай чақиб, ўйинчилар даврасига қўшиларди. Уларга жўр бўлиб, дам бир оёқлаб, дам икки оёқлаб, тағин ўйинга тушиб кетар ва қандайдир тасвир қилиб бўлмас бир ҳузур ила кўзларини юмиб, бош чайқаб, лапар айтарди:

...Баҳор — денгиз, куз —
қирғоқ,
Қор ёғмаса, ёз қурғоқ.
Оқмай қолади булоқ.
Дарё боши кўп узоқ.

Тезроқ эри, қорли тоғ,
Азим дарё бўлиб оқ!
Сувингга ҳамма муштоқ,
Гулласин боғу чорвоқ.
Ўйна қўлимда, қайроқ,
Сайра қўлимда, қайроқ!

Ариқ суви лойлансин,
Оқиб кетмай, бойлансин,
Далалардан айлансин!
Ҳансирайди ер чанқоқ,
Ўйна қўлимда, қайроқ,
Сайра қўлимда, қайроқ!

Сувга кетади мироб,
Юрагим бўлди хуноб.
Уруғ униркан қандоқ
Гармоб ичмай, емай тоб,
Ўйна қўлимда, қайроқ,
Сайра қўлимда, қайроқ!

Ўлдурса ёр ўлдурсин,
Куйдирса ёр куйдирсин,
Кел, олайин бир бўса...

Султонбобо ўйнаётган «қизлардан бирининг юзини очарди, бироқ рўмол ўраган эркак эканлигини кўриб, уни жеркиб қочарди:

Юзинг қурсин, кет кўса...

Сўнгра, майдоннинг бир ёғидан йигитлар, иккинчи ёғидан қизлар чиқиб тизилардилар. Йигитлар сафига қўй терисидан тикилган қора қалпоқ кийган оқсоқол чол, қизлар сафига оқ чорси рўмол ўраган, худди шундай оппоқ лачак таққан кайвони кампир бошчилик қиларди (Аслида аёл кийимидаги эркаклар эдилар). Улар бир-бирларига юзма-юз туриб, айтишув бошлашади.

«Йигит ва қизлар» майдонни тарк қилганларидан сўнг томошабинлар орасидан яна Султонбобо отилиб чиқарди. Давра ўртасида секин-аста айланиб юрар экан, гоҳо тўхтаб-тўхтаб, эл-юртга эзгу ниятлар тиларди. Одамлар юз ва кўзларига қўлларини тортиб, оҳангдор чўзиб «Омин!» дердилар, баланд овозда:

СУЛТОНБОБО:
Ёмон юрмасин,
Тўзон турмасин!
Гуллар сўлмасин,
Инсон ўлмасин!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

СУЛТОНБОБО:
Ер ёрилмасин,
Қон қорилмасин!
Эр йиқилмасин,
Қиз қирилмасин!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

СУЛТОНБОБО:
Зот йўқолмасин,
Фарёд қолмасин!
От қоқилмасин,
Ёд ёқилмасин!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

СУЛТОНБОБО:
Ҳаммасин, ҳаммасин,
Осмон асрасин!
Душман ҳамласин,
Балолар сасин,
Совуқ нафасин
Олов ямласин

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

Шундан сўнгра Султонбобо майдон ўртасида ёниб турган гулханга ўтин қалай бошларди. Ундан кейин қишлоқнинг бошқа мўътабар кишилари ҳам бирин-кетин ўтга ўтин ташлаб, майдоннинг иккинчи томонига ўта бошлардилар. Гулхан лоуллаб, авж олиб, кўкка кўтариларди. Султонбобо яна қўшиқ тўқиб, тилаклар тиларди, қолганлар олдингидек фотиҳа ўқишда давом этишарди:

СУЛТОНБОБО:

Эл ўткезар маърака,

Тангри берсин барака!

Ҳеч ким қолмасин якка,

Ҳамма етсин тилакка!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

СУЛТОНБОБО:

Эл ўтказар маърака,

Тилаб бахту барака.

Тикилмагин фалакка,

Қувват йиққин билакка!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

СУЛТОНБОБО:

Эл ўтказур маърака,

Ёғилаверсин барака!

Қут бер бешик-йўргакка,

Мадад бергил юракка!

ХАЛОЙИҚ:
Омин!

Шундан сўнг ҳамма тўпланганлар ўйин-томошани тўхтатиб, дала томон йўл олишарди. Шудгор қилиб, текислаб, тайёрлаб қўйилган ерга, исиётган тупроқ қўйнига биринчи уруғлар тушарди. Шу зайл экиш мавсуми бошланиб кетарди...

БОҚИЙ УДУМЛАР

Аждодларимиз бир ой давом этадиган Наврўзни соғинч ва интиқлик билан кутиб, унга олдиндан пухта тайёргарлик кўрганлар. Бунда қуйидагиларга қатъий амал қилиб, муҳим юмушларни бажаришган:

Наврўзга қадар уй-жойларни, боғ-роғларни тозалаганлар, мева кўчатларини, сара уруғларни ҳозирлаганлар;

Наврўзда буғдой ундирадилар, сўнг сумалак пиширадилар; ширин орзу-тилак ва ният қиладилар;

кичикларга, қарияларга, қиз-жувонларга янги кийим-бош ҳадя этиб, қувонтирадилар;

от чопиш — улоққа, турли халқ сайл-ўйинларига жой тайёрлайдилар, халинчак (арғимчоқ) қурадилар;

ҳеч ким ғамгин ўтирмайди, табассум улашади;

беморларни имкон борича табиат қўйнига олиб чиқадилар;

халқ ижодининг чашмаларига — катта ашула, халқ лапарлари, аския, қизиқчилик ва айтишувларга кенг ўрин берадилар;

одамлар баҳор кўкатларидан бўлмиш ялпиз, баргизўб, отқулоқ териб, турли таомлар тайёрлайдилар;

гулларга термулиб, ширин хаёл сурадилар;

Наврўз кийимларини ҳозирлайдилар, айниқса қизлар қизил, камалак ранг шойи газламалардан миллий кийим-кечаклар киядилар;

қизлар майда ўрилган жамалак сочларига толбаргакдан майда «сочлар» тақадилар;

қизлар лапар, айтишув айтадилар, йигит-қизлар умр йўлдоши танлайдилар;

кишилар бир-бирларига саховат «сандиғи»ни очиб, хайр-эҳсон қиладилар;

араз-гиналарни унутадилар, урушлар тўхтатилади;

қариндош-уруғлар ва ёр-биродарларникига меҳмонга борадилар;

сўкинмайдилар, қарғанмайдилар;

қариндош-уруғ, таниш-билишларига меҳрибончилик қиладилар, қабрларни зиёрат этиб, ўтганлар руҳини шод айлайдилар;

аждодларимиз бошқаларнинг қувончига путур етказмаслик мулоҳазаси билан Наврўз шодиёнаси куни мотам маросим-маъракаларини ўтказмаганлар;

қурт-қумурсқалар ва турли хил жониворларни ўлдирмайдилар;

ғийбат этмайдилар, самимий оқшом суҳбатларини қурадилар;

беморларга байрам таомларидан олиб бориб берадилар;

ёлғиз қолган ота-оналарга, етим-есирларга мурувват этадилар;

хонадонларнинг эшиклари ланг очиб қўйилади;

янги туғилган чақалоқларга Наврўз, Наврўза, Наврўзой, Наврўзбек, Гулчеҳра, Гуллола, Гулнора, Баҳорой каби исмлар қўядилар;

қўни-қўшнилар, қариндош-уруғлар, яқин-узоқлар дил-дилдан баҳор айёми билан қутлайдилар, табиат мактабидан сабоқ оладилар;

одамлар ўз илму ҳунарларини намойиш этадилар.

Наврўз ҳаммани ҳалолликка, покликка ундовчи айёмдир. Табиатнинг бетакрор манзараларини, одамларнинг орзу-истак ва изтиробларини кўра билиш, тинглай билиш ва англаш фаслидир. Бир сўз билан айтганда, табиат байрами, борлиқнинг янгиланиш, яшариш айёмидир.

Билол АМИНОВ,
Наврўз халқ байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш республика ташкилий комитетининг аъзоси, тарих фанлари номзоди.

Мана бутун Наврўзи олам, дўстларимга гуллар тутарман...

В. ТУРАЕВ суратга олган.

Энг зўрларга соврин

ЎЗБЕКИСТОН Ёзувчилар уюшмаси тарғибот маркази томонидан эълон қилинган конкурсга келган асарларининг кўплиги туфайли ҳакам ҳайъати 1991 йилда ҳар бир мукофотни истисно тариқасида учга бўлишга қарор қилди.

I. МАҲМУД ҚОШҒАРИЙ мукофоти

Қозоқбой МАҲМУДОВга (Ўзбекистон), «XIII—XIV аср ёзма обидалари тилининг фонетик системаси» китоби. Тошкент, «Фан» нашриёти, 1990 йил.

Ўлжас СУЛАЙМОНОВга (Қозоғистон), «АЗ и Я» китоби учун. Олмаота, «Жовуши» нашриёти, 1989 йил.

Аҳмад Бекжон ЭРЖИЛАСИНга (Туркия), «Ўрнакларда турк алфавитлари» (Бугунги кунда дунё турклари фойдаланаётган 22 ёзув-алифбе ҳақидаги китоби учун). Анқара, Турк култур ёйинлари, 1990 йил.

II. Аҳмад ЯССАВИЙ мукофоти

Эргаш РУСТАМОВга (Ўзбекистон), марҳум, Яссавий ҳақидаги илмий тадқиқотлари учун.

Камол ЭРАСЛАНга (Туркия), «Аҳмад Яссавий «Девони ҳикмат»дан намуналар» китоби. Яссавий сулукидаги шоирлар Ҳаким Ота «Меърожномаси» ва Азим Хўжа «Ҳикматлар»ини тайёрлаб нашр этганлиги учун.

Тоҳир ҚАҲҲОРга (Ўзбекистон). Сўнгги йилларда республика матбуотида эълон қилинган «Инсонни маърифат тарбиялайди», «Мунаввар Қори», «Миллат мулки», «Аҳмад Яссавий», «Имонга чорловчи сўз» мақолалари учун.

III. Абдулҳамид ЧЎЛПОН мукофоти

Баҳодир Мурод АЛИга (Ўзбекистон), «Кўктўнликлар» қиссаси учун. Тошкент, «Ёшлик» дарғиси, 1990 йил.

Азим СУЮНга (Ўзбекистон), «Ўзбекистон» («Шарқ юлдузи» 1990 йил), «Ёшлик», «Гулистон» дарғилари, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Наврўз», «Туркистон», «Эрк» рўзномаларидаги туркум шеърлари учун.

Усмон ҚЎЧҚОРга (Ўзбекистон), «Қуғин» достони учун. «Шарқ юлдузи», 1991 йил.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси тарғибот маркази бошқони Тўра МИРЗО шарҳи:

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси тарғибот марказининг доимий халқаро конкурсига Америко, Афғонистон, Олмония, Саудия Арабистони, Туркия давлатларидан, қардош республикалардан ўйлаб асарлар келди.

Тарғибот марказига конкурс эълон қилинган кундан буён келиб тушган асарларининг бир қисми 1992 йил конкурсига тавсия этилди.

Конкурс доимий бўлгани учун келгуси йилга асарлар қабул қилиш 1992 йил 20 январгача давом этади.

Низомга мувофиқ конкурс натижалари ҳар йили Наврўз байрами кунларида эълон қилинади.

ТЕЛЕКЎПКАРИ

Маълумки, шу йилнинг февраль ойида республика Президентининг Наврўз байрамини кенг нишонлаш бўйича фармони эълон қилинган эди. Байрам муносабати билан Ўзбекистон телевидениеси ҳам узлуксиз телемарафон ташкил этди. Мухбиримиз Ўзбекистон телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитетининг раиси Ганжа ЕҚУБОВга марафон хусусида саволлар билан мурожаат қилди.

— Ўтказиладиган телекўпкарининг ўтган йилгисидан фарқи нимада?

— Саволни телемарофондан бошладингиз-ку. Аммо ман рўзномалар ҳақида тўхталмоқчи эдим. Бу йил уларнинг саҳифаларида Наврўзни ташвиқ қилиш, уни ўтказишга бағишланган материаллар деярли кўринмади. Жуда кам эътибор берилди. Аслида бунинг акси бўлиши керак эди-да. Ўтган йилги телемарафонга келсак, у 70 йил мобайнида илк марта ўтказилиши эди. Эътибордан четда қолган объектларнинг кўплиги табиий. Бу йил республикада Наврўзни ўтказиш учун ташкилий комитет тузилди. Ниманларга эътибор бериш кераклиги олдиндан келишиб олинганлиги туфайли барча вилоятлардаги болалар уйлари, шифохоналар, ногиронлар ҳақида, одамларда уларнинг тақдири хусусида ачиниш ҳиссуйғуларини уйғотувчи кадрлар суратга олинди.

— Термиз—Тошкент веломарафонининг ташкил этилишидан кўзланган мақсад нима?

— 24 соатлик узлуксиз телеэшиттириш тайёрлангани билан бунда республика ҳаётининг барча жабҳаларини қамраб олиш қийин. Шу туфайли веломарофон ҳам ташкил қилинди. Термиздан йўлга чиққан 30 велосипедчи йўл-йўлакай вилоятларнинг шаҳар ва қишлоқларидаги шифохоналарга, болалар уйларига борадилар, совға-саломлар топширишади. Ногиронлар аҳволидан хабар оладилар. Хуллас, телемухбирлар қадами етмаган жойларда бўлишиб, одамларнинг кўнглини кўтарадилар. Тошкентгача шу ҳол такрорланади. Бугун тушдан сўнг веломарофончилар Ленин номли майдонда бўлишади.

Суҳбатдош:
Исматилла ТОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЕТТИ КУН — ЕТТИ ИҚЛИМ

Ота-боболаримиз Наврўзи оламни байрам қилиш билан бирга сайёраларнинг Ерга ва одамзотга қандай таъсир этишини ҳам ўрганганлар, бу ҳақда рисолалар ёзганлар. Ҳаким Али Термизийнинг «Наврўзнома»сини, муаллифи номаълум «Солнома» асарини ана шулар жумласига киритиш мумкин.

Биринчисида Наврўзи олам ҳафтанинг қайси куни кирса, ўша йили қандай воқеалар рўй бериши, деҳқончиликда қандай самарага эришилиши тадқиқ этилади, иккинчисида мучал йили кирган йилда оламда қандай ўзгаришлар бўлиши баён қилинган. Иккала рисола яқинда «Меҳнат» нашриётида «Наврўз ва табиат сирлари» номи остида босиб чиқарилди.

Бугун диққатингизга ҳавола этилаётган «Наврўзнома» эса шеърий йўл билан ёзилган. Унда ҳам Наврўзи оламнинг ҳафта кунлари билан боғлиқ воқеалар акс эттирилган. «Наврўзнома»даги фикрлар ҳақиқатми, йўқми — бундан қатъий назар — у ота-боболаримизнинг Наврўзга нақадар катта эътибор берганликларини кўрсатувчи далил, ёзма маданий ёдгорлигимизнинг ёрқин намунасидир.

Маҳмуд ҲАСАНИЙ,
Ўзбекистон Фанлар академиясининг Абу Райҳон Беруний номли шарқшунослик институти илмий ходими.

ЯКШАНБА

Агар якшанба бўлса Наврўзи,
Билинг ани далили ферузи.
Кенгрулуқ бўлғою жаҳон тўқлуқ,
Бартараф халқ аро йўқлуқ.
Касрати шукру ўлум камроқ,
Барча эл боҳузуру беғамроқ.
Неъмати мева бекарон бўлғой,
Муфлису бева комрон бўлғой.
Полизу панбазор саҳрейи,
Лалми кўзгу анча кори обий,
Ўзгаси анча топмағой равнақ,
Бўлмағой кам, валек бергой ҳақ.
Охири йилда қиймат ўлғой ош,
Бўлғуси халқ ичида танг маъош.
Лек ўз фазли бирла розиқи ҳай,
Элни юз қайғудин халос эткай.

ДУШАНБА

Бўлса Наврўзи, эй улуб ул-абсор,
Рўзи душанба, айлайин изҳор.
Подишоҳлар занфроқ ўлғой,
Лек хасм ўқидин йироқ ўлғой.
Боғу роғлар бешумар ўлғой,
Боғ аро мева обдор ўлғой.
Мол беофат, соғин бисёр,
Алафу сабза, ёғин бисёр.
Халқ аро кенг руиеъмат алвон,
Фуқаро кўнглихурраму хандон.
Арпа, ғалла, панбау полиз,
Топмағой анча равнақангиз.
Бўлмағой заъф кадхудоларга,
Минг балои келур балоларга.
Зинҳор, эй биродар, ушбу йил,
Қўй тижоратни, кўб надомат қил.
Қиймат ўлғой маъош охири сол,
Ўтқусидур вале барн мисол.

СЕШАНБА

Рўзи сешанба бўлса, эй додар,
Айтайин ҳукмини, қилинг бовар.
Подшоҳлар аро низоау нифоқ,
Кўзғолиб, балки жумлаи офоқ.
Шўру ғулуваға фитна ангези,
Бўлғуси кор-зору хунрези.
Жавру зулм ошкор ўлғусидур,
Бир-бирига шикор бўлғусидур.
Мулки ҳасад шараф мулкидин,
Кетқусидур замона илкидин.
Мағрибда бир улуғ шоҳе,
Охират мулкига қилур роҳе.
Бўлғусидур валек арзоне,
Вусъати неъмат фаровоне...
Сел бисёр, барқ ила ёмғур,
Мевалар бўлғой, вале ангур—
Сел бевақт бўлғой-у борон,
Билмагон сўзга узр, эй ёрон.
Яна йил охирида қаҳти замон,
Ўтқусидур вале яна равон.

ЧАҲОРШАНБА

Чунки Наврўз чоҳаршанбеҳдур,
Ҳикмат аҳлига яхши танбеҳдур.
Бўлғуси қаҳатлиқ хар офоқ,
Қолмағай элда шафқати анфоқ.
Ал-омон жўғию айёрон,
Ўғирғой ўғри-ю табаҳкорон.
Зулму хунрез халқ аро бисёр,
Вақиио, раббано, азоб ан-нор.
Ин ҳама фитнау фасод ўлғой,
Лек савдо йўли кушод ўлғой.
Подишоҳларга қомронлиғдур,
Тахти иззатда шодмонлиғдур.
Зуафо ичра хасталик бисёр,
Ҳам ушоқларга басталик бисёр.
Полизу панба беқусур ўлғой,
Мош ила бақлаға шуъур ўлғой.
Ҳашорату ғазанда номаҳзур,
Мағасу, муру, пашшау занбур,
Сел беваҳт бўлғой-у борон,
Билмағон сўзга узр, эй ёрон.

ПАНЖШАНБА

Панжшанба чу бўлса Наврўзи,
Бўлғусидур фароҳи-ю рўзи.
Умаробу акобиру шоҳон,
Базми ишратда хурраму хандон.
Уламоларга ҳам амонлиғдур,
Яхшиларға қачон ямонлиғдур.
Гарчи кўб дарду ғам улусқа етар,
Бўлмағой элга ҳеч хавфу хатар.
Шўриши раъд, барқ ила борон,
Бўлса беҳад муни билинг, ёрон.
Лалмию кўзгу бешумор ўлғой,
Ўзга бошад, ки камбарор ўлғой.
Арзону мошу ғандуму кунжид,
Қилсанг арзир буларга туни-кун жидд.

ОДИНА (ЖУМА)

Бўлса Наврўзи олам одина,
Бўлғусидур фароҳи рўз яна.
Киштилар пишқусидур беиуқсон,
Ҳосил ўлғой бир-бирига йиқибон.
Етмагай ҳеч меваға ошуб,
Пашша ҳаргиз тугонмоғой тошуб.
Юрт ўлур боғчазорлик орзонлиғ,
Ҳар гадо уйда қилур хонлиғ.
Гарчи оғриқ тўла, улум камроқ,
Барф бисёр, сард маҳкамроқ.
Бўлғуси кўб никоҳ, тўй кунлар,
Кечгуси айш била туни-кунлар.
Беҳд ўлғой баҳорий полиз,
Кўзгу бирла кафизға йўқ ангиз.

ШАНБА

Шанба бўлса Наврўзи огоҳ,
Асари Қаҳатдур, маъозаллоҳ.
Пошшолар аро хусумату жанг,
Бўлғуси фитнаҳойи ранго-ранг.
Сел бисёр барқ ила ёмғур,
Мевалар бўлмағой, вале ангур.
Бўлғуси ёш аро ўлум бисёр,
Халқ аҳволи этгуси душвор.
Фосиқу нобакор ҳар жойдо,
Қилғусидур фасодлар пайдо.
Яна сарсабза дарахт ўлғой.
Зулму хунрез халқ аро бисёр,
Вақиио, раббано, азоб ан-нор.
Яхши бўлғой вале зироатлар,
Терилгон ер юзида неъматлар.
Сабзаи хўб, ҳосили камдур,
Барча ашёда Худой аъламдур...
Эй биродар, бу кунда яна нима,
Мустаҳабдур амоқлиги баҳама.
Себу, санбусау, саману санжид,
Сиркаау сирга айлагасен жидд.

ВЕЛОПОЙГА БОШЛАНДИ

Баҳор байрами — Наврўзга бағишланган республика велопойгаси бошланди.

Велосипедчилар Сурхондарё, Қашқадарё, Самарқанд, Жиззах, Сирдарё, Тошкент вилоятлари йўллари бўйлаб олти юз километрдан кўпроқ масофани босиб ўтишлари керак.

Термиз аҳолиси спортчиларни самимий кузатиб қолди. Орадан бир неча соат ўтгач, уларни Ғузорда кутиб олишди. Автомашиналар карвони ҳамроҳлигида йўлга чиққан велосипед пойгаси қатнашчиларини ўнлаб қишлоқларда табрикладилар. Машиналарга Наврўзни шарафловчи, жисмоний тарбия билан шуғулланишга чорловчи плакатлар ўрнатилган.

Велопойга қатнашчилари Қаршига йўл олдилар, ундан сўнг Самарқанд, Жиззах, Сирдарё орқали жумҳурият пойтахтига келадилар. Пойга 22 март куни ниҳоясига етади.

Ҳамиша толеинг феруз бўлсин!

Огаҳий

УСТОЗ АЙНИЙ ТАЛҚИНИДА

Машҳур ёзувчи ва олим Садриддин Айний Наврўзга бағишланган «Гули сурх» («Қизил гул») ғазали билан адабиётимизга кириб келди. Биринчи маротаба 1895 йилда «Айний таҳаллуси ила ёзилган ушбу шеърда Бухорода ўтказиладиган Қизил гул сайли шоирнинг табиат гўзаллигидан олган таассуротлари билан бирга, ижтимоий тенгсизлик, йўқсиллик, адолатсизлик туфайли Наврўз айёми — Қизил гул сайрига бора олмаганлиги тасвирланади:

Баҳрасиз қолмас эдим ман
бу Қизил гул сайридин,
Олам аҳлидек қўлимда
дирҳамим бўлса эди.

Айний олтмиш йилдан мўлроқ ижоди давомида инсонни, жамики мавжудотни бағрига олиб юрган гўзал табиатни ва уни асрашни куйлади. Йирик насрий асарларида ҳам табиат, баҳор, Наврўз айёми тасвирига алоҳида ўрин берди.

Бадиий сўз санъаткорининг 1919—1921 йилларда ўзбек тилида ёзган «Баҳор ҳаволари», «Ҳилол аҳмар марши», «Юринг, йўлдош!», «Ёшларга» каби шеърларида Наврўзи олам тараннум этилади.

Айнийнинг 1898 йилда ёзилган «Ширбадан сайли» номли илк достони ҳам навбаҳор васфига бағишланган бўлиб, шоир Муинзода таржимасида «Эсдаликлар» китобида эълон қилинди. Унинг «Наврўз байрами ва Ширбадан сайли» бобида таъкидланишича, Шамсий йилнинг илк ойи — ҳамалнинг биринчисида бошланадиган Наврўз исломдан илгари ҳам мавжуд бўлган. Бинобарин, ўзбек, тожик ва бошқа халқлар Рамазон, Қурбон диний маросимларида бир кун сайл қилсалар, Наврўзда ҳафталаб байрам қилардилар.

«Илгари замонларда, — деб ёзади С. Айний, — тожик, ўзбек деҳқонлари Янги йил арафасида — ҳамал ойи олдидан ҳар бир қишлоқдаги майдонларда тўпланиб кураш тушишар ва бошқа бадан ҳаракатларини қилиб, шу билан гўё қиш совуқларида қақшаган вужудларига янги қувват берар ва ҳамалнинг аввалида уч кун умумий сайл қилиб, сўнг баҳорги экин-тикин ишларига киришадилар».

Демак, исломгача бошланган Наврўзни Ўрта Осиё халқлари доимо шодлик, бирлик, дўстлик, ҳамжиҳатлик, баҳор ва гўзаллик байрами сифатида нишонлаб келганлар.

Қуйида С. Айнийнинг «Баҳор ҳаволари» шеърини ҳамда «Ширбадан сайли» достонидан парча ўқийсиз.

Мажид ҲАСАНОВ.

БАҲОР ҲАВОЛАРИ

Баҳорнинг ҳаволари,
кўкартирар гиёлари,
Ўтар-кетар қишнинг бутун
совуқли можаролари.
Баҳор келди, бас эрур,
қизил олов, қора кўмир.
Кўз оч! Шу лолазорда кўр!
Қизиллари, қаролари...
Баҳорда дашт сари юр,
табиатнинг инсорин кўр:
Экинлари, каманлари,
ёғочлари, гиёлари,
Бу тусли чеҳрали гулнинг
сафар берар адолари,
Бу тотли сўзли булбулнинг
кўнгил очар наволари.
Баҳор келди, ётма, тур!
Эшит бу сўзлари надур!
Баҳор қушлари ўқир,
Баҳорнинг ҳаволари.
Битар совуқ, битар тутун,
ўтинг наман сари, ютинг,
Бинафшазордин эсар
насими жон физолари.
Кел, эй баҳори дилрабо!
Кетур сафо, кетур зиё!
Бутун қиш интиҳорига
оқарди, кўз қаролари.
Баҳор келди, ётма, тур!
Эшит бу сўзлари надур!
Баҳор қушлари ўқир,
«Баҳорнинг ҳаволари!»

Самарқанд, 1919 йил, март.

ШИРБАДАН САЙЛИ
(ДОСТОНДАН ПАРЧА)

Қиш ўтиб кетди-ю, бўлди илк баҳор,
Фазо тиниқ бўлди, ер ҳам кўкатзор.
На иссиқ, на совуқ — ҳаво ҳам форам
Ер дамидек асар илиқ насим ҳам.
Оқ тол, қора толлар мушкбед сингари,
Хушбўй ҳид тарқатар димоққа бари.
Бу — Наврўз ҳайити бўлгани учун
Ҳамма нарса гўё қувноқ, бус-бутун.
Ҳайит бошлаганди маълум жойида,
Яъни Мирбаданда — шоҳ саройида.
Минг-минглаб кишилар жуда хушчақчақ,
Боришар ҳайитга димоғлари чоқ.
Лекин мени биров йўқламайди ҳам,
Ғамхонамдан чиқдим аммо ўша дам.
Ёлғиз ўзим бордим якка ва танҳо
Кўрдим ишрат учун ҳамма муҳайё.
Кишилар сотишар уйда ҳар нима,
Унинг касби аъло ёки паст дема.
Уйда муҳайёдир ҳар турдаги ош,
Чалаали* палов ҳам ҳар томон пош-пош.
Пулдорларнинг ризқи кабоб ва шароб,
Кабоб тутуни ҳам пулсизга кабоб.
Амирлар, асқарлар кенг баланд жойда
Чодир қургандирлар — гўёки ойда.
Бир ёқ савдогарлар чодир урганлар,
Даллоллар бир томон ҳайма қурганлар.
Қор, ёмғир ўтмасин деган хаёлда
Брезент тортилган унга ҳар ҳолда.
Ҳар чодирда бордир уч-тўртта шинам,
Кўз қамаштирувчи пат гилами ҳам.
Амир хизматида ясов тортибон
Заррин камар боғлаб турар ҳар томон.
Ўйнашиб шоҳ учун навбатма-навбат,
Оёқда туришар булар ҳар соат.
Халойиқ бу ерда йиғилган чунон,
Игна сочилганда тушмас ер томон.
Ҳамма ўз-ўзига қўрқиб турарди,
Йиқилиб қолса ҳам ўлиб кетарди.
Ундан тушиб кетса мабодо киши,
Суяк ямаш билан ўтарди иши.
Жавдираб турарди кўзим ҳар томон,
Дер эдимки, қолғайминамман омон,
Ташланди тўсатдан неча бевошлар,
Ўзин мен томонга тармадан** баттар,
Учиб тушди гавдам шу он ер сари,
От узра сўйилган ўлик сингари.
Менга жой қайғуси бўлиб зўрроқ
Талпина-талпина бордим сал нароқ.

* Чалав — палов билан ейиладиган кабоб.
** Тарма — тоғдан кўчиб тушган қор.

Шовот районида баҳорий айём — Наврўз аҳилликда, иттифоқликда нишонланмоқда. Айниқса «Дўстлик» маҳалласидаги тантаналар ҳамманинг ёдида қолади. Маҳалладошлар жам бўлиб сумалак пиширдилар, халқ қўшиқларига жўровоз бўлдилар, биргаликда рақсга тушдилар, қувноқ беллашувларда дўстона куч синашдилар.

СУРАТДА: маҳалла аҳли Наврўзни байрам қилаётган пайт.

К. ОТАЕВ олган сурат (ЎзТАГ).

СОҒИНЧЛИ САЛОМ

СССР ҲАРБИЙ ҚИСМЛАРИДА ХИЗМАТНИ ЎТАЁТГАН БАРЧА ЙИГИТЛАРИМИЗГА

Азиз ва қадрдон Ўзбекистон ўғлонлари!

Барчангизни улуғ ва муқаддас Наврўз билан чин дилдан табриклайман. Табиатнинг уйғониш фаслида сизга она-юртнинг соғинчи ва меҳр-муҳаббатга тўла саломларини йўллайман.

Наврўз гўзаллик, мурувват, дўстлик, биродарлик, ҳамжиҳатлик ва меҳр-оқибатга чорловчи байрамдир. Ишонаманки, байрам ҳар бирингизнинг навқирон қалбингизда бу туйғуларни янада мустаҳкамлайди. Бугун дастурхондаги насибангиз узра олисдаги сиз, азизларни яна бир бор эслаб, ҳар бирингизнинг бошингизга омонлик истаймиз, мунис ва меҳрибон ота-онангиз бағрига, кўз тикиб интизор кутаётган яқинларингиз бахтига тез кунларда эсон-омон, соғ ва саломат қайтишингизни тилаймиз. Каттадан кичик, барча дўсту биродарларингизга бизнинг наврўз саломимизни етказинг.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президенти И. КАРИМОВ.

ҚУВВАТ ОШМОҚДА

Фарғона ёғ-мой комбинатида тақчил маҳсулот — «Экстра» гуруҳидаги атир совун ишлаб чиқариш ҳажми энди йилига ўн тўрт минг тонна кўпаяди.

Комбинатда автоматлаштирилган цех қурилишига киришилди, бу ерда яқин кунларда юқори сифатли совун ишлаб чиқарила бошлайди. У «Веббер зелендер» немис фирмасининг технология ускуналари билан жиҳозланади.

Цех атир совуннинг «қулмоқли», «цитрусли» ва «наъматак» навларини ишлаб чиқаришга ихтисослашмоқда. Бу совунларнинг таркибида шифобахш ва хушбўй ўсимликлар ва бўёқлар билан бойитилган 80 фоиз мой бор. Совунларни тайёрлашнинг бундай усулини «Азстром» Москва ишлаб чиқариш-техника тараққиёти бошқармасининг ходимлари яратган.

Ўзбекистон ССР Фанлар Академияси Абу Райҳон Беруний номли Шарқшунослик институти қўлёзмалар хазинагоҳида «Наврўз ҳадислари» деб аталмиш асарнинг 20 га яқин қўлёзма нусхалари сақланади. Мазкур асар, айни вақтда, «Ал-аҳодис ун-найрўзийя» («Ал-аҳодис ун-нирузийя»), «Ҳадис наврўзий», «Ал-аҳодисал-ашара» номлари билан ҳам ўтмишда машҳур бўлган. Даврлар ўтиши билан асарнинг тушунилиши қийинлаша борган, натижада Ибн Шайх ул-Ислом ал-Алавий ва бошқа муаллифлар томонидан унга шарҳлар ёзилган. Юқорида баён қилинганлар мазкур асарнинг халқимиз орасида қанчалик эъзозланганлигидан, унинг қадр-қиммати нақадар юқори бўлганидан далолат беради.

Мазкур асар асли араб тилида битилган бўлиб, унинг форс тилига қилинган таржима нусхалари ҳам мавжуд. Биз таржима жараёнида асарнинг аксарият нусхаларини таққослаб, мақола учун 5255-рақамли қўлёзмани асос қилиб олдик. У «Меҳнат» нашриёти томонидан чоп этилиб, ўқувчиларга ҳавола қилинаётган «Наврўз ва табиат сирлари» номли китобчадан ҳам ўрин олган.

Узоқ муддат давомида чанг босиб ётган ушбу асарни Наврўзи олам кириб келиши арафасида илк бор ўзбек тилига таржима қилиб, халқимиз эътиборига ҳавола этишни ҳам қарз, ҳам фарз деб билдик. Шояд шу билан халқимиз орасида ахлоқий-маънавий қадриятларимизни қайта тиклашга озгина ҳисса қўшсак.

Таржима матнида учраган айрим ноаниқликларга тузатишлар киритиб, ўзларининг қимматли маслаҳатлари билан ёрдам берган институтимизнинг катта илмий ходими устоз Шамсиддин Бобохоновга миннатдорчилигимизни изҳор этамиз.

«НАВРЎЗ ҲАДИСЛАРИ»

Бисмиллоҳир раҳмонир роҳийм

1. Расулуллоҳ (Саллолоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: «Кимда ким яхши, хайрли ишлар сари ялангоёқ юрса, гўёки у жаннат замини устида юргандек бўлади. Малоикалар унинг гуноҳлари мағфират этилишини сўрайдилар. Унинг жамики аъзои бадани Аллоҳга тасбеҳ айтиб турурлар. Мабодо илон чақиши ёки қоқилиб йиқилиш каби ҳодисотлар натижасида унга бирор шикаст етгудек бўлса, бундай ҳолда унга шаҳидлар ажри насиб бўлур.

2. Абу Жаъфар айтадилар: «Биз Расулуллоҳ (С) билан Табук ғазавотида бирга бўлган эрдик. Ул зотнинг қамчилари (қўлларидан) тушиб кетди ва мен уни дарҳол ердан кўтариб, Расулуллоҳ (С)га узатдим. Шунда Расулуллоҳ (С) — «Аллоҳ умрингни узун қилсин!», — деб овозларини чўзиб айтдилар».

3. Абу Жаъфар ҳикоя қиладилар: «Биз Расулуллоҳ (С) овқатланаётганларида ул жанобнинг ҳузурларида ўлтурган эрдик. Тасодифан (ул зот овқатланаётган қасъадан нимадир (ерга) тушиб эрди, мен уни дарҳол (ердан) кўтардим ва (тозалаб) еб қўйдим. Шунда Расулуллоҳ (С) дедилар: «Кимда ким бирор қасъадан ёки дастурхондан таом бўлакларини териб еса, у жиннилик, песлик ва аҳмоқлик каби дардларидин халос бўладур. Анинг каби унинг авлодлари ҳам ранг ўзгариш (песлик), жиннилик ва аҳмоқликдин халос бўладурлар».

4. Абу Жаъфар ривоят қиладурлар: «Расулуллоҳ (С) (тишларини) тозалаётган вақтда, биз ул зотнинг ёнларида турган эрдик. Жаноб ўнг томонга, сўнгра чап томонга қўллари билан ишора қилдилар. Биз: «Эй Расулуллоҳ (С), сиз ишора қилаётган томонда биз ҳеч кимсани кўрмаётирмиз», — дедик. Шунда Расулуллоҳ дедилар: «У томонда Жаброил ва Микоил аллайҳиссаломлар бор эрдилар. Мен Жаброилга ўлтиринг дея ишорат қилдим. Жаброил эса Микоилга ишорат қилиб, «(ул зот) мендан каттароқдурлар (шунинг учун Микоил ўлтурсунлар)», — деди».

5. Расулуллоҳ(С) дедилар: «Кимда ким истиғфорни кўп айтса, Аллоҳ таоло унинг ғамларини хурсандчиликка айлантирур, унга танг ҳолатдин чиқиш йўлларини кўрсатур ва ризқу рўзини беҳисоб қилур».

6. Абу Жаъфар дедилар: «Расулуллоҳ, менга Қуръондан бир икки оят ёки бирон сурани ўргатгани киби бир дуони ҳам ўргатдики, у ҳам бўлса мени илоҳим буюклигидан огоҳ қилгай ва ўзингнинг аламли азобларингдин халос этгай».

7. Расулуллоҳ(С) дедилар: «Жоҳиллар орасида илм талаб қилувчи киши мурдалар орасидаги тирик жонга ўхшайдур. Сажда қилаётган киши эса Аллоҳга энг яқин банда ҳисобланур. Агар ул банданинг сажда қилаётиб, кўзи уйқуга кетиб қолса, Аллоҳ Таоло у билан фахрланур ва малоикаларига айтурки: «Бу бандамдин кўз-қулоқ бўлиб туринглар, чунки унинг руҳи менда, танаси эса ибодатдадур».

8. Расулуллоҳ (С) дедилар: «Кимда ким кечаю кундуз «ал-Ихлос» ва «ал-муаввизатайни» сураларини ўқуса, Аллоҳ Таоло унинг бу дунёю у дунёдаги юмушларини осон қилур».

9. Абу Жаъфар ҳикоя қиладилар: «Бир киши жаноб Пайғамбар ҳузурларига келиб, «Эй Расулуллоҳ, мени жаннатга олиб кирувчи ишлардин хабар беринг» — дебди.

Расулуллоҳ айтибдурлар: «Қавмингга имом бўл».

Ул кимса айтибди: «Бўлолмайман, бунга қурбим етмайди».

Росулуллоҳ (С) айтибдурлар: «Бўлмаса, қавмингга муаззин бўл».

Ул кимса айтибди: «Бўлолмайман. Бунга ҳам қурбим етмайди».

Расулуллоҳ (С) айтибдурлар: «Ундай бўлса, (намозда) имомнинг ортидаги биринчи сафда бўл».

10. Расулуллоҳ (С) дедилар: «Жаннатга дохил бўлишга интилувчи кишилар ухламайдилар. Анинг киби дўзах балосидин халос бўлишни истовчилар ҳам ухламайдурлар».

Кимда-ким ушбу 10 ҳадисни, унинг иснодлари ва хусусиятлари ҳамда уларда келтирилган мазмунни ҳар фасли баҳор (баҳорги тенгкунлик) келиши билан олимнинг ҳузурида ўқуса, бунда ўқувчи ҳам, тингловчи ҳам «Бўстони фақиҳ»даги (Абу Лайс (ас-Самарқандий)нинг китоби) 70 фойдали ҳосилага эришади. Шулардан биттаси то келгуси йил келгунича ҳаёт тарзининг фаровонлашуви, эзгуликнинг зиёда, умр бўйи сиҳат-саломатлик ва бахт-саодатнинг ҳамроҳ бўлишидир.

«Наврўзий» деб аталмиш шарафли ҳадислар ниҳоясига етди.

Арабчадан ўгирувчи шарқшунос Н. ЖАББОРОВ.

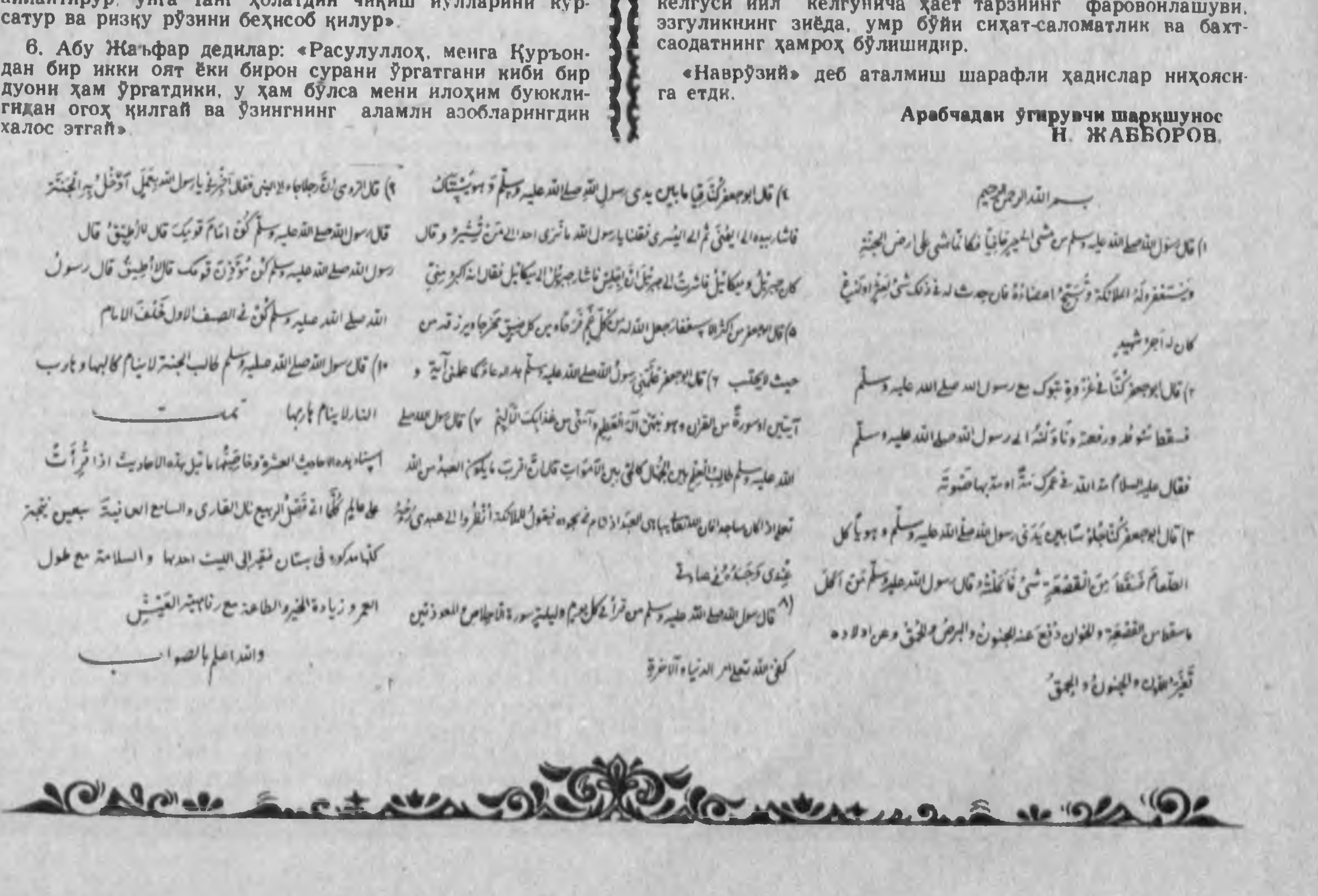

Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг

Оёқ билан телевизор тузатадиган уста

Яшин тунда танасини чўрт узиб кетган дарахт яна янги шохлар чиқаради. Унинг япроқлари тағин майин шамолларнинг оҳангларига мос тебранаверади. Табиатнинг интиҳоси бўлмайди, у доимо ўсишда, ривожланишда. Инсон ҳам — табиат фарзанди. Аммо баъзан кўча-кўйда қўл-оёқсиз, мажруҳ одамларни кўрсам, юрагим табиатнинг бу нотантилигидан зирқираб кетади. Минг афсуски, шохи узилган дарахтга янги шох ато этган, кеча ўрилган майсани яна бош кўтартирган табиат инсоннинг жимжилоғи узилиб кетса ҳам жойига қўёлмайди. Бир фалокат ёки жанггоҳларда ги жароҳат туфайли қўл-оёғидан айрилган инсон қайтиб асл қолига келолмайди. Аммо минг шукрки, табиат на наботот ва на бошқа ёввойи жонзотларга бермаган буюк қудрат — онг ва иродани инсонга бахш этган. Биз жисмоний камчиликларига қарамай ҳаётда катта ютуқларга эришган минглаб кишиларни биламиз, уларнинг буюк иродалари қаршисида бош эгамиз.

Андижоннинг Бўзида бир йигит яшайди. Бахтсиз тасодиф туфайли ўн беш ёшида иккала қўлидан ажралган. Бўз атрофида ўнлаб сербалиқ зовурлар бор. У ўша ерларда балиқ тутарди. Бепоён бедазорларда югуриб-елиб бедана овларди. Эндигина қиз бола қўлига қўли тегсе юраги жиз эта бошлаган йигитча учун икки қўлдан ажраш нақадар даҳшат! Бироқ дунёда яшаш учун фақат олға интилмоқ керак, дейдилар донишмандлар. Абдунаби ҳам ўрта мактабни тугатди. Наманган қишлоқ хўжалиги техникумини, сўнгра Тошкент қишлоқ хўжалиги институти ипакчилик факультетини сиртдан тамомлади. Икки-уч йил шу соҳада ишлади ҳам. Бироқ саломатлиги бу ишни кўтармади. Докторлар унга ипак қурти аллергия беришини айтишди. Энди нима қилиш керак? Бир куни у дўстлари билан ёшлик даврини қўмсаб балиқ овига чиқди. Зовурга қармоқ ташлаб, дастани ўнг оёғининг бош бармоғи ва кўрсаткич бармоғи

орасига маҳкам ушлаб ўтирди. Пўкак қимирлади. Абдунаби оёғи билан қармоқни даст тортди. Бироқ ўрганмаган оёқ дастани ушлаб қололмади.

Абдунабининг юраги аламга тўлди. Лекин у қирғоққа ўзини ташлаб, ўксиниб йиғламади, аксинча — қармоқни яна сувга ирғитди...

Эртасига у қармоқ билан зовур бўйига яна қайтиб келди. Кунлар ўтди. Оёқ бармоқлари энди унинг амрига бўйсунарди. Ҳар иккала оёғи ҳам бирдай ҳаракатланарди. Ёшлигидан у техникага ўч, телевизор, радио, тикув машинаси мурватларини созлаб қўйишга анча ақли етиб, оёқлари билан айрим нарсаларни ушлаб, уёқбуёққа олиб қўядиган бўлиб қолганди.

Бир куни уйга келса, укалари хомуш ўтиришибди. Телевизор бузилибди.

— Орқасини оч! — деди у укасига. Сўнг очқични оёғига қистириб, телевизор қаршисига ўтирди-да... оёқлари билан телевизор тузатишга киришди. Оёқлар нозик мурватларни бураш, чиқариш, созлаш ва жойига қўйишга ожиз эди. Ўша кундан бошлаб Абдунаби кўчада кам кўринадиган бўлиб қолди. Уззу кун бузуқ телевизор олдида ўтириб, оёқлари билан лампочкаларни бурар, жойига қўяр, пайвандлаш асбобини қитирлатиб, қил симларни бир-бирига улашга ҳаракат қиларди. Юзларидан шаррос тер оқар, нўзи тииб кетар, аммо оёқларини ҳаракатлантиришдан тўхтамас эди. Бир куни қизиб турган пайвандлаш асбоби оёғига тушиб кетди. Тери жизиллаб куйди...

Ниҳоят, иссиқ ёз оқшомларининг бирида онаси ва укаларини ўз хонасига чақирди.

— Телевизор тузалди... — дея олди, холос.

Онанинг меҳр тўла кўзларидан ёш оқиб кетди. Эртасига у қўшнининг телевизорини ҳам тузатиб берди. Оёқда телевизор тузатадиган устанинг донғи бутун районга ёйилди. У маҳалладошлари кўмагида уйида устахона очди. Тикув машинаси, магнитофон, кир ювиш машинаси ва бошқа буюмларни тузатишни ўзлаштириб олди. Мана 20 йилдирки, уста Абдунаби Асқаров халқ хизматида. Қўлсиз уста тузатган буюмларнинг эгалари ундан хурсанд. Чунки Абдунабининг... оёғи (қўли деб юборишимга оз қолди) теккан буюм сира бузилмайди.

Ҳа, Бўзда шундай йигит яшайди. Инсон иродаси қувватининг нималарга қодир эканлигига у яққол мисол бўла олади.

Ҳозир Абдунаби райондаги Тельман номли жамоа хўжалигида коммунал хўжалик бўлими мудири бўлиб ишлаяпти.

— Мен ўзимни яримта одам деб ҳис қилмайман, кишиларга имконим борича нафим тегаётганидан хурсандман. Ахир дунёда ўзингнинг кераклигингни сезишдан ҳам ортиқроқ бахт борми! — дейди у.

...Яшин урган дарахт яна шох чиқаради. Инсон эса ўз иродаси билан, одамий жасорати туфайли жисмоний камчиликларни енгади. Ахир ўзини ўзига бўйсундира олиш ҳам бахт!

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТДА: Абдунаби Асқаров
Суратлар муаллифиники.

Ўзлигига қайтаётган халқ

1370 ҳижрий Шамсий (қуёш) йил тақвими

Журналист Аҳмад НАРЗИҚУЛОВ ўтган йили Наврўз арафасида ҳижрий Шамсий 1369 йилнинг, кейинчалик эса ҳижрий Қамарий 1411 йилнинг биринчи мукаммал ёзма тақвимларини тузди.

Муаллифнинг ҳижрий Шамсий 1370 йил тақвимини эътиборингизга ҳавола қилмоқдамиз.

БУРЖИ ОБИЙ — БАҲОР ФАСЛИ

ҲАМАЛ

(1991 йил 22 мартдан 1992 йил 21 мартгача)

(форсча — Барре, ўзбекча — Қўй, 22 мартдан 20 апрелгача, 30 кун)

Д.		4	11	18	25
С.		5	12	19	26
Ч.		6	13	20	27
П.		7	14	21	28
Ж.	1	8	15	22	29
Ш.	2	9	16	23	30
Я.	3	10	17	24	

САВР

(форсча — Гов, ўзбекча — Сигир, 21 апрелдан 21 майгача, 31 кун)

	2	9	16	23	30
	3	10	17	24	31
	4	11	18	25	
	5	12	19	26	
	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	

ЖАВЗО

(форсча — Дупайкар, ўзбекча — Эгизак, 22 майдан 21 июнгача, 31 кун)

	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	

БУРЖИ ИОРИЙ — ЁЗ ФАСЛИ

САРАТОН

(форсча — Хорчанг, ўзбекча — Қисқичбақа, 22 июндан 22 июлгача, 31 кун)

Д.		3	10	17	24	31
С.		4	11	18	25	
Ч.		5	12	19	26	
П.		6	13	20	27	
Ж.		7	14	21	28	
Ш.	1	8	15	22	29	
Я.	2	9	16	23	30	

АСАД

(форсча — Шер, ўзбекча — Арслон, 23 июлдан 22 августгача, 31 кун)

	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

СУМБУЛА

(форсча — Хўша, ўзбекча — Бошоқ, 23 августдан 21 сентябргача, 30 кун)

	4	11	18	25
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	

БУРЖИ БОДИЙ — КУЗ ФАСЛИ

МЕЗОН

(форсча — Тарозу, ўзбекча — Тарози, 22 сентябрдан 20 октябргача, 29 кун)

Д.		2	9	16	23
С.		3	10	17	24
Ч.		4	11	18	25
П.		5	12	19	26
Ж.		6	13	20	27
Ш.		7	14	21	28
Я.	1	8	15	22	29

АҚРАБ

(форсча — Каждум, ўзбекча — Чаён, 21 октябрдан 18 ноябргача, 29 кун)

1	8	15	22	29
2	9	16	23	
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	

ҚАВС

(форсча — Камон, ўзбекча — Ёй, 19 ноябрдан 18 декабргача, 30 кун)

	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

БУРЖИ ХОКИЙ — ҚИШ ФАСЛИ

ЖАДИЙ

(форсча — Бузғола, ўзбекча — Тоғ эчкиси, 19 декабрдан 18 январгача, 31 кун)

Д.		5	12	19	26
С.		6	13	20	27
Ч.		7	14	21	28
П.	1	8	15	22	29
Ж.	2	9	16	23	30
Ш.	3	10	17	24	31
Я.	4	11	18	25	

ДАЛВ

(форсча — Дўл, ўзбекча — Қовға, 19 январдан 18 февралгача, 31 кун)

	2	9	16	23	30
	3	10	17	24	31
	4	11	18	25	
	5	12	19	26	
	6	13	20	27	
	7	14	21	28	
1	8	15	22	29	

ҲУТ

(форсча — Моҳий, ўзбекча — Балиқ, 19 февралдан 21 мартгача, 31 кун)

	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	

ИЗОҲЛАР:

1. Тақвим ҳафталари душанбадан бошланади.

2. Мелодий тақвимдаги муайян кунни топиш учун ҳар бир ой номи остидаги ёзувга эътибор бериш лозим. Чунончи: Ҳамал, 22 мартдан 21 апрелгача, дейилади. Демак 22 март — Ҳамал ойининг биринчи куни.

Еки минтақамиз иқлим шароитига кўра 22 июнь куни саратон дохил бўлади. Сиз, дейлик, 5 июлни топмоқчисиз. 22 июнь 1 саратон бўлгач, санаб борсангиз 14 саратон 5 июль бўлади ва бошқалар.

3. 22 март — Мучал ҳисобига кўра Қўй йилининг ҳам биринчи куни.

КЎРИБ ТУРГАНИНГИЗ бу тақвим минтақамиз жуғрофия ўрни, табиати, иқлим шароити, обҳавоси, қишлоқ хўжалиги ишларининг муддати, меҳнат маромлари, умуман ҳаётимизнинг ҳамма соҳаларига мутлақо мос тушади. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, жумҳуриятимизда Шамсия ва Қамария йил ҳисобларини ёзма равишда юритиш расм эмас эди. Тақвимлар ҳисобдонлар, қуррачилар, илм аҳли, деҳқон, боғбон, чорвадор ва бошқа касб эгалари орасида, асосан, оғзаки тарзда бўлса ҳам тўғри ва хатосиз қўлланилларди. Ота-боболар бу ҳисобларни фарзандлари қулоғига ёшлигиданоқ қуйиб, сингдириб, муттасил имтиҳон қилиб бордилар. Халқ орасида «чорвадор ҳисоби», «деҳқон ҳисоби», «мулла (илм аҳли) ҳисоби» деган гаплар юради. Уларни ва улар билан боғлиқ маърид-маросимлар, таомиллар, меҳнат маросимларини, иш муддатларини бир-бировдан сўраб ўрганиш сира айб саналмайди.

Инқилобдан сўнг бундай хайрли, қут-баракали удумларнинг ҳаммаси четга суриб қўйилди. Оврупоча турмуш тарзига юкуниб, халқ хўжалиги, табиат, хусусан қишлоқ хўжалик ишлари равишини ўзида ифода этса-этмаса, мелодий йил ҳисобига ўтиб кетдик. Шамсия ва Қамария йил ҳисоблари аста-секин унутилиб, эндиликда ҳатто кўпчиликнинг эсидан чиқиб кетди, ҳадеганда тушуниш ҳам қийин бўлиб қолди.

Келдингми, соғинтирганим?!

Бугун дунёдаги барча гўзал сўзларни сўзлайдиган кун... Бугун юракдаги соғинч, қувонч, орзу-армон, неки борини тўкиб бўзлайдиган кун...

Бугун дунёга боқиб кўзларинг қамашади. Атроф-теварак одатдагидан кўра чароғон, одатдагидан кўра жозибадор. Ям-яшил майсазорлар, қип-қизил лолақизғалдоқлар, чучмомою ровочлар, турли-туман чечаклар, ялпизлар, ялпизлардан таралаётган хуш бўйлар кўзларга ҳайрат, дилларга қувонч ҳадя этади.

Яшилланиш, яшариш, янгиланиш кунлари келганидан хабар топган дарахтлар ҳам бир кечада оппоқ гулли куйлакларини кийиб, келинчак фасл — баҳорнинг кўркига кўрк, тароватига тароват қўшиб, Наврўзи оламни кутиб олишга пешвоз чиқадилар.

Наврўз... Бу сўздан юрагимизнинг қатлам-қатламларидаги музликлар эриб, руҳимиз осмонига офтоб чиқади, кўнглимиз кенгликларида қалдирғочлар чарх ура бошлайди.

«Наврўзим, келдингми, соғинтирганим?!» — дея шоирлар соғинчларини шеърда айтадилар, ҳофизлар қўшиқ қилиб куйлайдилар. Бу кунни соғиниб кутаётган халқ бутун ўлкамиз бўйлаб тўй бошлайди, сайл бошлайди. Бу йил элимиз ўзининг анъанавий байрамини ҳар йилдагидан кўра яхшироқ нишонлашни дилига туккан. Чунки Наврўз халқимизнинг асл байрами. Шунинг учун ҳам асрлардан асрларга ўтиб, қадим аждодларимиздан бизгача етиб келган, яна асрлардан асрларга ўтаверади.

Лекин биз, умрининг дастлабки чорак асрлик довонини эндигина босиб ўтган авлод, биламизки, анъанавий Наврўз байрами жаҳолат таъқибига учраган йиллар ҳам бўлди. Ўз боласини бировнинг номи билан чақиргандай ёки ўз онасини бошқа бир ном билан атагандай унга «Навбаҳор» деб ном ҳам қўйиб кўришди. Тўғри, Навбаҳор жуда чиройли сўз, буни инкор этиб бўлмайди, аммо ҳаммага ва ҳамма нарсага туғилган пайтда қўйилган ўз исми ярашади. Хайриятки, у кунлар орқада қолди.

Наврўз... Иссиқ буғдой ноннинг хушбўй таъми бор бу сўзда...

Наврўз... Қир-адирларда тўп-тўп бўлиб давра қуришиб гурунгу базм бошлаган боболаримиз кўз ўнгимизга келади.

Наврўз... Бу сўз катта тўй қозони теварагида айланиб ўтириб «шу кунларга етказганингга шукур» деб такрор-такрор шукроналар ўқиб, сумалак қайнатаётган момоларимизни эсга туширади.

Наврўз... Янги кун сеҳридан завқланиб, завқини танасига сиғдиролмасдан кураш тушаётган, кўпкари чопаётган алпқомат йигитларимизни кўз олдимизда гавдалантиради...

Наврўз... Гўзал келинларимизнинг зеб-зийнатлар тақиб, бир чиройига минг чирой қўшилиб «келинсалом»га чиқишларини эслатади...

Бир сўз билан айтсак, Наврўз миллий анъаналаримиз, урф-одатларимиз мужассамлашган шоҳ байрамдир. Шу лаҳзаларда биз дилимизга яқин кишиларни қутлагимиз, дилимизнинг туб-тубида авайлаб-асраб юрган илиқ ва самимий туйғуларимизни изҳор этгимиз келади.

Шу қутлуғ кунда Наврўзни кутиб олишга пешвоз чиқан барча кишиларнинг кўзларидан битта маънони уқиш мумкин: «Наврўзим, келдингми, соғинтирганим?!»

Зубайда УСМОНОВА.

ҲИНДУ ЎЗБЕК БХАЙ-БХАЙ!

БУНДАН бир йил муқаддам «Ўзбекконцерт» қошидаги «Ханда» ижодий маркази Ҳиндистоннинг «Бамбей, арт группа», «Индиан маджик группа» жамоалари билан шартнома тузганди. Келишувга кўра икки юрт санъаткорлари ўз маҳоратларини ўзбек ва ҳинд тупроқларида намойиш этишлари керак эди. Маълумки, шу йилнинг бошларида «Ханда» ижодий маркази ўз дастури билан ҳиндистонликларни хушнуд қилиб қайтганди. Яқинда шартномага мувофиқ ҳиндистонликлар ҳам республикамизга ташриф буюриб, Самарқанд, Қашқадарё, Фарғона вилоятлари ва Тошкент шаҳрида ўз санъатларини намойиш этишди.

В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройида мазкур ансамблларнинг якунловчи қўшма концерти бўлди. Ҳинд кинофильмларидаги қўшиқларнинг ижрочилари, жаҳонга донғи кетган сеҳргарлик гуруҳининг чиқишлари томошабинларга ғоят манзур бўлди. Шуниси қувончлики, концерт Наврўзга бағишланди. Тушган маблағнинг маълум қисми ҳам Наврўз ҳайрия жамғармасига ўтказилади.

«Ханда» ижодий марказининг «Бамбей арт группа», «Индиан маджик группа» ва ҳинд сеҳргарлик жамоалари ўртасидаги шартнома бир йилдан беш йиллик муддатга узайтирилди. Бу ўзбек—ҳинд дўстлик ришталарининг тобора мустаҳкамланаётганидан далолатдир. Аҳдлашувнинг янги бандига кўра ўзбек-ҳинд санъаткорлари ҳамкорликда тайёрлаётган концерт дастурларини Франция, Италия, Финляндия, Япония, Хитой каби мамлакатларда намойиш қилишмоқчи.

Дилшод ЖАЛОЛОВ.

СУРАТДА: ҳинд санъаткорлари концертидан лавҳа.

Алексей ЖДАНОВ олган сурат.

Мухтор ХУДОЙҚУЛОВ

НАСРИЙ МАСАЛЛАР

НАВРЎЗ НИМА ДЕЙДИ!

— Қаерда эдинг, кўринмай кетдинг? — сўрашди Наврўздан.

— Мен доим келардиму, лекин сизлар мени кўрмасдинглар. Кўзларинг очилгани муборак бўлсин! — деди Наврўз.

ТОВУС БИЛАН ТУРНА

— Вой бечора-ей, сен ҳам ўзингни қушман деб юрибсан-да, а? — деди Товус Турнага лаб буриб. — На бирор безагинг бору ва тузукроқ либосинг. Дунёга келиб нима ҳам кўрдинг?

— Мен кўрган жойларни сен икки дунёда кўролмайсан, — деб мағрур жавоб қилди Турна.

НИФОҚ

Нима бўлдию, ўнг кўз билан чап кўз келишмай қолди. Энди уларга тўғри нарса ҳам қинғир бўлиб кўринарди.

УЧОҚ БИЛАН ТАНДИР

— Сизларга нима керак? — деб сўрашди Ўчоқ билан Тандирдан.

— Қозон осилиб, нон ёпилиб турса бўлди, бошқа нарса сўрамаймиз, — дейишди улар.

БЕМАВРИД ЁҚҚАН ҚОР

— Ҳа, баҳор келди деб шошилибсизлар-да! Бемалол тиржайиб гуллаб олишганларини қаранг! Мени ўлди, келмайди, деб ўйлабсизлар-да! Йўқ, мен тирикман, кўрсатиб қўяман сендақа бебошларга! — деб уйғонган табиатга заҳрини соча кетди бемаврид ёққан қор.

Кўп ўтмасдан ундан асар ҳам қолмади, лекин зарари йилга татиди.

ГУЛСАФСАР

Гулсафсар баҳорни кутарди. Куз келиб, ҳамма гуллар ўз япроқларини тўкканда ҳам у кутаверди. Қишда бошқа гуллар қорга бурканиб олганда ҳам у кутаверди. Бардош билан, ям-яшил либосини эгнидан ечмай, сабр-тоқат билан кутди. Мана, ниҳоят, баҳор келди. Гулсафсар ўзининг покиза гулларини баҳорга пешкаш қилди.

ВАСИЯТ

— Хайр, сизлар учун мен жонимни фидо қилдим, ерга кўмилдим! Мени гоҳ-гоҳ эслаб юринглар, эй авлодларим! — деди ерга экилган Уруғ.

БЎРИ БИЛАН ҚЎЗИЧОҚ

(Криловдан бутунлай бошқача)

Бўри Қўзичоқни кўрдию, унга қараб «Ме-е-е», — деди.

— И-е, бизнинг тилни қачон ўргана қолдинг? — ҳайрон бўлди Қўзичоқ.

— Керак бўлгандан кейин ўрганасан-да, — деди Бўри, кейин лаб ялади: — Энди сени еяверайми?

Лола сайли

Осмон қовоқ уйди,
Чақмоқ чақилди,
Гумбирлаб жар солди
момоқалдироқ.
Бузоқ ўтламоқдан
Кўтарди бошин,
Олам вужудини босди
қалтироқ.

Сўнгра қуйди жала,
Намхуш бўлди дала
Йиғлоқи булутнинг
кўз ёшларидан.
Тоғ узра ҳилола,
Қўл силкитиб гул, лола,
Нурдай ёриб чиқди тоғ
тошларидан.

Булутлар тарқалди,
Чарақлаб офтоб,
Майсалар келиндай
этдилар таъзим.
Шабнамда чайқалди
Ҳар гул, ҳар япроқ,
Тоғларда бошланди
Наврўзий базм

Мели БОБОҚУЛОВ.

Баҳорнинг туғилиши

Туни бўйи увлади шамол,
Бедор кечди беором кеча.
Туни бўйи тўлғоқди хаёл.
Бетин кеча тўлғоғи ичра.

Яшин кесиб ўтди тўсатдан—
Тунни тилиб ташлади чақмоқ.
Титраётган ушбу фурсатда
Қирда кишнаб юборди
тойчоқ.

Саваҳади қуюқ зулматни,
Қотган туйғуларни...
томчилар.
На деб номлай энди
ҳайратни,
Мени ҳам томчилар
қамчилар.

Осмон-чи, юз очган
келиндак
Ёрқин бир жаҳонга айланар.
Бу ҳолдан ошуфта
кўнглимдак
Дарахтлар энтикар, энтикар...

Зулфия БЎРИЕВА.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

КУНГЛУМ САЙДИ УЗУБ УЛУСТИН ПАЙВАНД,
САРГАШТА СИФАТЛИҒ БИЛА ЭРДИ ХУРСАНД.
ҚУЛЛОБИ МУҲАББАТИНГ ЯНА СОЛДИ КАМАНД
САЙДЕКИ, УЗУБ ЭДИ РАСАН, АЙЛАДИ БАНД.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд дил яқин

АДН — жаннат, боғ.

АДНО — 1. энг паст, қуйи, тубан.
2. озгина.
3. кичиккина, арзимаган.
4. пастки табақа одамлари, жамиятнинг қуйи табақаси, хору зор кишилар.

АДО — 1. ўташ, тўлаш, бажариш.
2. баён, ифода.
3. талаффуз, маъно.
4. сўз, ибора.
5. бирон ишнинг ижроси, бажарилиш йўсини, талаффузга солиш.
6. сўз оҳири, қўшимча.

АДОВАТ — душманлик, қарама-қаршилик, ўзаро зиддият.

АДОВИЙ — дорилар, дори-дармонлар, порох.

АДОЛА — одиллик.

АДОЛАТ — ҳаққоният, инсофлик, шафқатлик, одиллик.

АДОЛИҚ — 1. жарангли.
2. ифодали.

АДОМА умраҳу — тангри унинг умрини узоқ қилсин.

АДУ/АДУВ — душман, ёв, рақиб.

АДУВБАНД — душманни бандга солувчи, асир олувчи.

АДУВВАШ — душмансифат.

АДЪИЯ — дуолар.

АДҲАМ — 1. қора, қора тўриқ от.
2. исм, Иброҳим (балхлик)нинг отасининг исми.

АДҲОН — хушбўй модда, ёғлар, руҳий баҳраланиш.

АЁ — эй.

АЁЛ— хотин, бола-чақа; рўзғор.

АЕЛАТ қ. ИЕЛАТ

АЁЛҒУ — 1. музика асбобларидан бири;
2. ўлан, ашула, куй, қўшиқ.

АЁЛҒУЧИ — музикант, ашулачи.

АЁН — аниқ, равшан, маълум, ошкор, очиқ.

АЁҚ/АЁҒ — 1. оёқ;
2. охир, сўнг, интиҳо;
3. поя, қуйи, паст;

АЁҚ/АЁҒ — 1. қадаҳ, жом; май;
2. коса.

АЁҚЧИ/АЁҒЧИ — соқий, май қуювчи.

АЁҚЧИЛИК — соқийлик, косагуллик.

АЁҒЛАН-тўрт аёғлан—тўрт оёқлаб юрмоқ, эмакламоқ.

АЁҒЛИҚ — оёқлик.

Самарқанд вилояти Булунғур туманидаги Ҳамид Олимжон номли давлат хўжалигининг «Наврўз боғи»да ўтказилаётган тадбирлар барчага манзур бўлмоқда. Завқли, хушфеъл бўлиш ёш танламайди. Мана бу отахонларга қаранг-а, улар — Жовбой бобо ва Эргаш бобо нанкни куч синашаяпти, балки томошабинларга олам-олам қувонч бағишлашмоқда.

Т. ДАВЛАТОВ олган сурат.

«ХАЛҚ СЎЗИ»ДА ОШХЎРЛИК

Умумхалқ байрамини кеча «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномаларининг ходимлари ҳам кенг нишонладилар. Қаламкашлар шодиёнасини баҳам кўргани Ўзбекистон Олий Кенгаши, қўшни рўзномалар таҳририятларидан вакиллар келишди.

Ўзбекистон ССР халқ депутати, Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов ёш ижодий жамоани қадимий байрам — Наврўз билан муборакбод этди, баҳор ва севги мавзуидаги шеърларидан ўқиб берди.

Тантанада кекса журналист, «Халқ сўзи» рўзномаси таҳрир ҳайъати аъзоси Ориф Юнус ҳам қатнашди. У умр бўйи тўплаган китобларидан ташкил топган шахсий кутубхонасини рўзнома жамоасига тақдим этишга қарор қилганлигини айтди.

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти соҳиблари — республикада хизмат кўрсатган артист Маҳмуджон Азимов ҳамда Тошкент халқ хўжалиги институти доценти, тарих фанлари номзоди Ҳожиакбар Ҳамидов раҳбарлик қилишаётган дасталар маданий хизмат кўрсатиб, Наврўз шодиёнасига файз киритишди.

Ошхўрлигу чойхўрлик, гурунгу чақ-чақ анча давом этди. Сўнг рўзноманинг 21 март сонини тайёрлаб қиёмига етказувчилар ишга шўнғиб кетдилар.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 23.40
Индекс 64608. 5117-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12